

MAGASHÁZI ANIKÓ

A V4-ek és Délkelet-Ázsia kistigrisei a globalizáció és regionalizáció sodrásában

A Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete közel 4 éve indította útjára az *Európa jövője globális összefüggésben* című angol nyelvű előadássorozatát, amelyet szervezőként a kezdetektől kísérek. Az itt szereplő előadók – kiváló külföldi és hazai szociológusok, politológusok, közgazdászok, jogászok, történészek – vitaindítójukkal új szempontokat hoznak hónapról hónapra továbbgondolásra. Sean Cleary, az FTI-iASK Nemzetközi Tanácsadó Testületének tagja, a *Világ Jövője* alapítvány (Future World Foundation) alapítója, Dél-Afrikából érkezett 2018-ban, hogy megtartsa *Európa a globális viharban* című előadását. Jöttek Kőszegre előadók a cambridge-i, oxfordi, leuveni, bolognai egyetemekről, valamint neves magyar kutatók, akik a sorozat keretében hazai szempontok alapján tekintettek a térségi vagy globális folyamatokra. 2020–2021-ben három előadás is foglalkozott a Brexit hatásával, északír, magyar és angol előadó reflektált a kiválási folyamat különböző időpontjaiban az európai integrációs kihívásra. A Visegrádi Négyek szerepét az átalakuló világpolitikában hazai előadó mutatta be.¹

Magyarország és a V4 országainak helyzete sok szálon kapcsolódik a globális folyamatokhoz. Délkelet-Ázsia kutatóként különösen intenzíven követem azt a vitát, amely a nemzetközi szakirodalomban bontakozott ki az elmúlt évtizedben, és azt

jövendőli, hogy a 21. század Ázsia évszázada lesz, míg a 19. századot „Európa koncertje”, a 20. századot pedig az USA meghatározó szerepe jellemezte. A McKinsey Globális Intézet 2019. évi tanulmánya számokkal támasztja alá, miként tolódik el a gravitációs központ Ázsia felé: 2000–2017-ig Ázsia aránya a globális GDP-ből 32%-ról 42%-ra nőtt, a világ középosztályából pedig 23%-ról 40%-ra, amely 2040-re már 54%-ot fog kitenni, s a GDP több mint felét Ázsiában termelik majd előrejelzéseik szerint.² A felzárkózásban sikeres ázsiai országok gazdasági modernizációs, magas szintű intézményi rendszert létrehozó példáját, jó gyakorlatait elemezve, kutatásaimban arra keresem a választ, mit tanulhat ebből Közép-Európa és szűkebb térségünk, a négy visegrádi ország.

A globálisan terjeszkedő transznacionális vállalatok szerepe a nemzetközi kereskedelemben fontos tényező a feltörekvő gazdaságok felzárkózási törekvéseiben. Az 1960-as évek kedvező világgereskedelmi konjunktúrája, s a közvetlen tőkebefektetések kezdetei idején új növekedési góccok jelentek meg a térképen, gyors iparosítási,

1 Az előadássorozat eddigi 30 előadását lásd <https://iask.hu/hu/video-kategoria/2018-3/>. (Megtétekintve: 2021. június 22.)

2 Tonby, Oliver et al.: The future of Asia. Asian flows and networks are defining the next phase of globalization. McKinsey Global Institute, September 2019. 77 p. (Discussion paper) <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Featured%20Insights/Asia%20Pacific/The%20future%20of%20Asia%20Asian%20flows%20and%20networks%20are%20defining%20the%20next%20phase%20of%20globalization/MGI-Future-of-Asia-Flows-and-Trade-Discussion-paper-Sep-2019.pdf> (Megtétekintve: 2021. június 22.)

gazdasági és exportnövekedést eredményezve. Az 1970-es évek végén jelentek meg az első magyar szakcikkek az egymástól eltérő, ugyanakkor sikeres gazdasági stratégiát követő „újonnan iparosodó országokról” – Dél-Koreáról, Hongkongról, Szingapúrról és Tajvanról –, amelyeket napjainkban már „újonnan iparosodott országok” körének neveznek. Szingapúr 1967 óta Malajziával, Indonéziával, Thaifölddel és a Fülöp-szigetekkel együtt alapító tagja a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségének, az ASEAN-nak. Az ASEAN az Európai Uniótól eltérően az 1990-es évekig a tagok laza, informális, konszenzus alapú, államközi összekapcsolódását jelentette az integráltság alacsony fokán, ahol a piacok egymás közötti megnyitása szóba sem jöhetett. A térség a gazdasági válságok megrázkódtatásaiból az 1970–1980-as években viszonylag gyorsan felépülve az 1966–1989-ig tartó időszakban gyors növekedést ért el, különböző, de növekvő mértékben támaszkodva a külföldi közvetlen tőkeberuházásokra.

A bipoláris világrend megszűnésével a kelet-európai országok előtt is feltárult a piacgazdaság alapú világgazdaságba való bekapcsolódás lehetősége a felzárkózás lépéskényszere közepette. A kelet-európai országok vállalatai a szocialista tervgazdasági rendszeren alapuló KGST megszűnésével elvesztették piacaik nagy részét, azonnali feladat elé állítva kormányaikat a munkahelyteremtésben, a termelékenység és versenyképesség növelésben, összességében a világpiacon alkalmazkodásban. A külföldi tőke privatizációs és zöld mezős beruházásokon keresztüli „behívásával” nem csak pénzügyi forrást, hanem modern üzleti és technológiai ismereteket, exportpiacokra való bejutást reméltek gazdaságuk fejlődéséhez. A hidegháborús szembenállás megszűnése, a kereskedelmi és a beruházási

korlátozások fokozatos lebontása és a technológiai fejlődés nyomán felgyorsult globalizáció az 1990-es éveket követően a transznacionális vállalatok fejlődésében fontos szervezeti innovációt eredményezett: a globális termelési hálózatok kialakulását. Ezek a vállalatok egy adott termék előállításának szakaszait határokon átnyúlóan választják el egymástól, a legoptimálisabb helyszínre telepítve azokat – ilyenek pl. a kutatás, a termékfejlesztés, a termelési folyamat részelemei, valamint a logisztikai, a marketing és az értékesítési szolgáltatások.

Az élesedő globális verseny a regionalizmus új hullámát indította el mindkét régióban. A volt szocialista országok célul tűzték ki az Európai Unióhoz való csatlakozást, nyugat-európai szomszédaik pedig a térség integrálását. Hasonlóképpen az ASEAN-tagországok az 1990-es évek közepén a térség kevésbé fejlett országait – Vietnam, Kambodzsa, Laosz, Mianmar – hívták meg a csatlakozásra. Ez a biztonságpolitikai célok mellett gazdasági érdekeket is szolgált, mivel a világgazdaságba újra bekapcsolódó kelet-európai régió és az egységesedő európai térség által veszélyeztetve érezték a nyugat-európai országokkal kialakított befektetési és exportkapcsolataikat.³ A nemzeti és regionális válaszkeresések ellenére a kapcsolódás és alkalmazkodás egyáltalán nem könnyű. Amint Jody Jensen írta *Globalizáció és új kormányzás* című könyvében: „Nem arról van szó, hogy egy már kialakult, újszerűen globalizált világ áll előttünk. Sokkal inkább az átmenet kiszámíthatatlanságokkal teli korszaka ez.”⁴

3 Wunderlich, Jens-Uwe: Regionalism, Globalization and International Order. Europe and Southeast Asia. Lomdon– New York, 2007. 222 p. (The International Political Economy of New Regionalism Series)

4 Jensen, Jody: Globalizáció és új kormányzás. Ford. Ferenci Tünde, Frank Orsolya, G. Márkus György. Bp., 2014. 21. p.

Mennyire erősítik az egyes régiók vonzerejét és nyújtanak-e némi védelmet a globalizáció kiszámíthatatlanságával szemben az integrációs tömörülések? Míg az Európai Unió országai egymás közötti kereskedelmi forgalma összességében meghaladja a 60%-ot, mindez a 10 ASEAN-ország között a 25%-ot sem éri el annak ellenére, hogy lassú folyamat eredményeként az ASEAN Gazdasági Társulás (AEC) 2015-ig elért, majd 2025-re előrevetített mérföldköveivel ma már egységes kereskedelmi és termelési térségként lépnek fel. Különösen fontos éppen ezért a szélesebb regionalizációs körök kialakulása az ASEAN kezdeményezte ASEAN+3, amely magában foglalja a térség három nagy államát – Kínát, Japánt és Dél-Koreát –, melyekkel ASEAN+1 szabadkereskedelmi egyezményeket kötöttek, és külpiaci forgalmuk több mint fele e tágabb térségen belül bonyolódik. 2020 novemberében aláírták a világ legnagyobb multilaterális szabadkereskedelmi megállapodását a Regionális Átfogó Gazdasági Partnerséget (RCEP) 15 ázsiai és óceániai ország bevonásával, amelyben a résztvevők – az ASEAN+3 országok mellett Ausztrália és Új-Zéland – a világ lakosságának és 2019. évi GDP-jének összesen mintegy 30%-át teszik ki. A megállapodás ratifikálását 2022 elejére várják. A 8 éves tárgyalási folyamatot felgyorsította az USA és Kanada részvételével párhuzamosan, részben azonos tagországokból – Kína nélkül – formálódó Transz-Pacifikus Partnerség (TPP) megtorpanása. Az együttműködési megállapodást hiába írta alá 12 ország 2016-ban, a következő évben Trump elnök kilépett a TPP-ből. 2018-ban ugyan a maradék 11 ország aláírta az Átfogó és Progresszív Transz-Pacifikus Partnerséget (CPTPP), várható jelentősége elmarad az RCEP-től. Az Ázsia részvételével formá-

Magasházi Anikó előadásának plakátja

lódó nagy integrációk legújabb híre, hogy az Európai Unióból 2021 elején távozó Egyesült Királyság 2021. június 2-án kezdeményezte csatlakozását a CTPP-hez.⁵ Az ázsiai-csendes-óceáni térségtől több ezer mérföldre fekvő Egyesült Királyság jövőbeli csatlakozását technikailag az teheti lehetővé, hogy területéhez tartoznak a Polinézia keleti végén fekvő, mindössze 50 lakos számláló Pitcairn Szigetek. A csatlakozási tárgyalás megindításához valamennyi tagország hozzájárult.

A felzárkózás nemzeti stratégiájára kiemelkedő példa Délkelet-Ázsiában Szinga-

⁵ The Asia-Pacific CPTPP Takes New Shape With UK Membership Application. <https://www.silkroadbriefing.com/news/2021/06/04/the-asia-pacific-cptpp-takes-new-shape-with-uk-membership-application/> (Megtekintve: 2021. június 21.)

Magasházi Anikó könyvének bemutatója.

A beszélgetés résztvevői: Magasházi Anikó, Jody Jensen, Bába Iván (Fotó: Gaál Bence, 2019.)

púr, amely napjainkra a legfejlettebb országok közé emelkedett. Különösen fontos tanulságokat nyújt a V4-ek számára az ország 1990-es évektől hosszútávú vízióval és tudatos kormányzati politikával irányított fejlődése, amely a tudásgazdaság kiépítését célozza meg mind a feldolgozóipar, mind a szolgáltatások területén. E törekvésében rendkívül magas színvonalú közpolitikai intézményrendszerére támaszkodik. A kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete 2018-ban magyar nyelven, 2021-ben kibővített formában angol nyelven is kiadta jelen cikk szerzőjének kutatásai alapján született könyvét. Amint Palánkai Tibor a kötethez írt előszavában megfogalmazta, „Szingapúr Magyarország számára több szempontból is ideális példa. Magyarország, mint felzárkózó ország fejlődésének ahhoz a szakaszához érkezett, amikor az alacsony béreken alapuló külföldi beru-

házások vonzásán túl kell lépnie az innováció orientált gazdaság irányába”.⁶

A transznacionális vállalatok hálózata mindkét régiót bekapcsolja a globális gazdaságba, s ebben az egykori „kistigrisek”, ma fejlett ázsiai országok vállalatai is fontos szerepet játszanak. A dél-koreai Samsungról írt esettanulmányon keresztül jól követhető, miként vonta be a Samsung Electronics csoport az 1990-es évek elején először Magyarországot televízió gyártásába, majd terjeszkedett tovább kereskedelmi, termelési és kutatás–fejlesztési leányvállalatokkal a többi V4-országba is. Sajnos, a cég mind a mai napig tényleges

⁶ Magasházi Anikó: Szingapúr globálisan behálózva – magyar kitekintéssel. Kőszeg–Szombathely, 2018. 13. p. (iASK monográfiák sorozat); Uő: Singapore globally entangled – lessons for Central Europe? Epilogue on Covid-19 impacts. [Transl. by Éva Szalai]. Kőszeg, 2021. 15. p. (iASK monográfiák sorozat)

kutatás–fejlesztési tevékenységet csak Lengyelországban folytat, ott is elsősorban mobil telefonos IT-applikációk területén. A magyar és szlovák, mára egyre nagyobb arányban ukrán és szerb vendégmunkásokat is alkalmazó óriási összeszerelőcsarnokok – amelyek jelenleg ellátják az európai piacokat a legkorszerűbb Samsung televíziókkal – hosszútávú sorsa az iparágban attól függ, mennyire sikerül az elektronikai területen a tudás–intenzív folyamatok irányába történő váltás, valamint az, hogy meddig tartja a Samsung döntő súlyát a világpiacon.⁷

A Covid-19 világjárvány kezelése váratlan tesztje lett az államok közpolitikai intézményi működésének, kiemelkedő példát szolgáltatva régióknak, nemcsak Szingapúrban, hanem Tajvanról, s az újonnan csatlakozó ASEAN-országok közül Vietnamból is. A járvány ugyanakkor alapvetően befolyásolja a transznacionális vállalatok globalizációját: várhatóan a termelés kontinenseket átívelő szétaprózódása mérséklődik, regionális termelési láncokba húzódva vissza,⁸ ezzel újabb lehetőségeket teremtve a V4-országok számára is.

Mit üzen tehát a V4-országok számára egyes dél-kelet-ázsiai országok globális és regionális folyamatokba beágyazott sikeres felzárkózási stratégiája?

A munkahelyteremtés, az ipari termelési tevékenység és gazdasági növekedés, valamint a jólétnövekedés céljaihoz a felzárkó-

zás első szakaszában hozzájárulnak a külföldi vállalati központokból kihelyezett gyártósorok, amelyek mintegy 2 évtized után felszívják a betanított munkára alkalmas helyi munkaerőt. Külföldi munkavállalók bevetésével a váltás csupán elodázható, amely azonban a gazdasági szerkezet korszerűsítéséhez és a fenntartható fejlődéshez elkerülhetetlen. A világ vezető televíziógyártója, a Samsung ma már kutat, fejleszt és irányít, nem folytat termelési tevékenységet Dél-Koreában.

Az oktatást, azon belül is a felsőoktatást, a kutatás–fejlesztést, az innovációt intenzíven támogató hosszútávú gazdasági stratégia és gazdaságpolitika segíti a hazai külföldi és belföldi tulajdonú vállalkozásokat abban, hogy a globális termelési és szolgáltatási láncokhoz magasabb hozzáadott értékű tevékenységekkel kapcsolódjanak, s egyes célzott ágazatokban a globális innovációs hálózatok részeivé váljanak, mint például a tajvani, dél-koreai, szingapúri elektronikai ipar vagy a légi közlekedési szolgáltatások Szingapúrban.

A szingapúri példa jelzi, hogy a siker kulcs tényezője az állam és intézményeinek kiemelkedő hatékonysága. A pragmatikus, jó kormányzás, a korrupciómentesség, valamint a képességek alapján kiválasztott és jól megfizetett állami köztisztviselői kar az alap, amire a gazdaságirányító rendszer támaszkodik. A szingapúri tudásalapú gazdaságra és társadalomra átállást az intézményrendszer szereplőinek nagyobb autonómiája jellemzi – oktatás, kutatás–fejlesztés-, s mára a szigetország a magasan képzett külföldi munkavállalók migrációjának haszonélvezője lett. A szingapúri gazdaságirányítók folyamatosan tanulnak az adott terület legjobbaitól, tudásukat adaptálják saját környezetükre is, egyúttal régióknak számára is példaként szolgálva a közszféra intézményrendszerének fejlesztéséhez.

7 Endrődi-Kovács, V. – Kutasi, G. – Magasházi, A.: Visegrád Group Expertise and Position in the Samsung Global Value Chain. A Case Study of Samsung Electronics in the V4 Countries. = Central European Business Review, 2018. No. 1. 14–36. p. <https://cebr.vse.cz/pdfs/cbr/2018/01/02.pdf> (Megtekintve: 2021. június 22.)

8 Magasházi, Anikó: COVID-19 and Global Value Chains in South-East Asia and Singapore. In: COVID-19 and International Business. Ed. Marin A. Marinov; Svetla T. Marinova. New York, 2021. 225–234. p. (Change of Era)

A 2000-es évek elejétől új stratégiai célként megfogalmazott, szinte nulláról felépítendő tudományterület, az élettudományok, biogyógyszeripari és biotechnológiai kutatás jelentős állami erőforrásokkal és ösztönzőkkel való beindítása Szingapúrban, s egyidejűleg az egészségügy kiemelt fejlesztése különösen a 2003. évi első SARS-járvány után valamennyi országban hozzájárult a világméreteken példás

járványkezeléshez 2020–2021-ben is. A 17 éven keresztül ébren tartott felkészülés egy újabb járványra, az azonnali intézkedések, az átlátható kommunikáció, a fertőzöttek körében a hatékony kontaktuskutatás és követés lehetővé tette, hogy 2020. januártól 2021. júliusig a négy „kis tigris” országban 6–40 beteget vesztek el 1 millió lakosra vetítve, míg a V4-országokban ez a szám 2000–3000-et tett ki.

ANIKÓ MAGASHÁZI:
DIE V₄-LÄNDER UND KLEINTIGER
VON SÜDOSTASIEN IN
DER STRÖMUNG DER GLOBALISATION
UND REGIONALISATION

Das 21. Jahrhundert wird von zahlreichen Forschern als das Jahrhundert Asiens betrachtet. Dem Vorbericht zufolge etwa 54% der Mittelklasse der Welt dort leben. Dem Aufstieg von China ging die Aufschließung „der asiatischen kleinen Tiger“ ab den siebzigsten Jahren voran, die sich nunmehr seit den neunziger Jahren an die Richtung des Ausbaues der Wissenswirtschaft wandten. Das ist eine wichtige Lehre für die sich an die globale Wirtschaft verbindenden V₄-Länder. Der Schlüsselfaktor des Erfolges, wie es das Beispiel von Singapur zeigt, ist die hervorragende Effektivität des Staates und seiner Institutionen, die sich auch auf die Möglichkeiten der Globalisation und des Regionalismus stützt.

ANIKÓ MAGASHÁZI:
THE V₄ AND SOUTHEAST ASIA'S
SMALL TIGERS IN THE DRIFT
OF GLOBALISATION AND
REGIONALISATION

The 21st century is seen by many researchers as the century of Asia, because by 2040 54% of the world's middle class is projected to live there. The rise of China was preceded by the catching-up of the East Asian “tigers” since the 1970s, which in the 1990s were already moving towards building a knowledge-based economy. In doing so, they provided important lessons for the Visegrád countries, which were then re-entering the global economy. The key to success, as the case of Singapore shows, is the outstanding efficiency of the state and its institutions, which also draws on the opportunities offered by globalisation and regionalism.